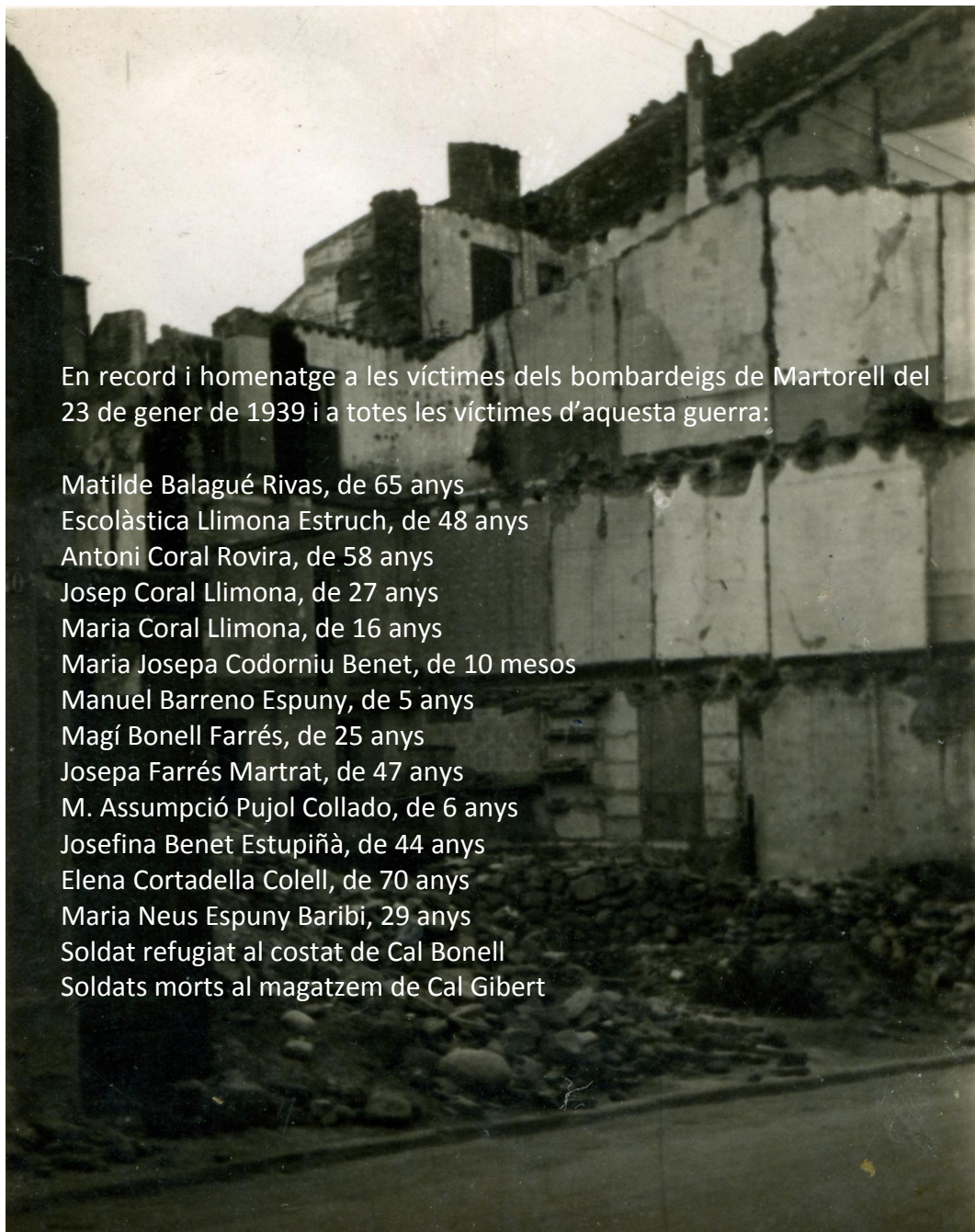

En record i homenatge a les víctimes dels bombardeigs de Martorell del 23 de gener de 1939 i a totes les víctimes d'aquesta guerra:

Matilde Balagué Rivas, de 65 anys
Escolàstica Llimona Estruch, de 48 anys
Antoni Coral Rovira, de 58 anys
Josep Coral Llimona, de 27 anys
Maria Coral Llimona, de 16 anys
Maria Josepa Codorniu Benet, de 10 mesos
Manuel Barreno Espuny, de 5 anys
Magí Bonell Farrés, de 25 anys
Josepa Farrés Martrat, de 47 anys
M. Assumpció Pujol Collado, de 6 anys
Josefina Benet Estupiñà, de 44 anys
Elena Cortadella Colell, de 70 anys
Maria Neus Espuny Baribí, 29 anys
Soldat refugiat al costat de Cal Bonell
Soldats morts al magatzem de Cal Gibert

Ajuntament de Martorell

EL REFUGI ANTIAERI DE LA PLAÇA DE LA VILA (1938)

Martorell

Els freqüents bombardeigs de l'aviació franquista sobre Barcelona, sobre les principals ciutats industrials (Sabadell, Terrassa, Granollers...) i els nusos ferroviaris i, especialment, els 13 raids aeris que va patir Barcelona entre el 16 i 18 de març de 1938 que causaren un miler de víctimes, van crear una psicosi de pànic entre la població civil catalana. En aquest context, el 17 de març es constituí a Martorell una Junta de Defensa Passiva amb la finalitat de crear la infraestructura necessària per a la protecció de la població civil davant d'un atac aeri.

L'11 de juliol de 1938 la Junta aprovà un pla de refugis, i el 30 del mateix mes acordà construir el de la plaça de la Vila, aprofitant les mines i grutes que tenien la majoria de cases. L'1 d'agost de 1938 s'iniciaren les obres, però la manca de ciment, de paletes i de diners feia que el ritme fos molt lent. El 10 de gener de 1939, catorze dies abans de l'entrada de les tropes de Franco a Martorell, l'obra encara no estava acabada.

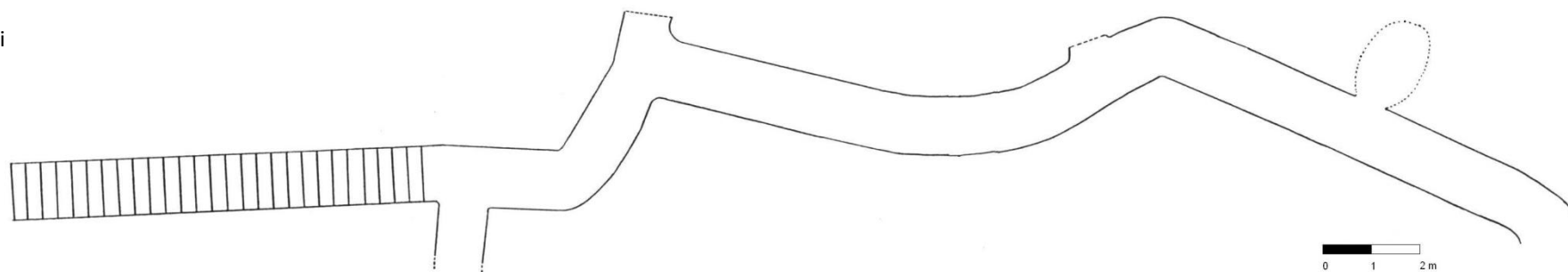
El pla de refugis comprenia també la utilització de la mina de cal Cardellach al carrer Nou (actual carrer de Pere Puig), el soterrani de l'antic convent de Caputxins (actualment els baixos del Museu Municipal Vicenç Ros), la mina del Pedrenyal (del pati del convent al torrent de Rosanes), la mina de cal Bultó i la de la torre de l'Àngel, també al torrent de Rosanes.

El cost del pla s'havia de sufragar amb una subvenció de 30.000 pessetes de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya, la imposició d'una quota setmanal obligatòria de 25 cèntims a cada família de la vila i l'increment de 25 cèntims en el preu de les entrades dels espectacles.

L'avís de perill aeri l'havia d'anunciar la sirena del Sindicat amb un senyal llarg i, quan el perill hagués passat, amb dos de curts.

La Junta de Defensa creà també brigades contra incendis i de desenrunament i equipà l'hospital amb material sanitari adequat.

Planta del refugi

A primera hora del matí del 23 de gener de 1939, els ponts del Carrilet i del MZA (*Madrid-Zaragoza-Alicante*) van ser volats per les tropes republicanes. Cap a les nou, l'aviació alemanya va bombardejar el nucli antic de Martorell. Una esquadrilla de quatre avions Heinkel 111 de la *Legion Condor* s'apropà pel cantó del Telègraf i va deixar anar la seva càrrega mortífera als carrers del Mur, de Sant Antoni i de Sant Francesc i va provocar la mort de més d'una quinzena de persones i una colla de ferits. L'objectiu era el pont d'Anoia i volien barrar el pas als soldats republicans que tenien intenció de concentrar-se a la riba esquerra del Llobregat. Unes hores més tard, cap a quarts de tres, dos avions alemanys Junkers 87 (Stuka) van atacar de nou Martorell, a la zona del pont d'Anoia i als horts a la vora del riu.

La nit del 23 al 24, el pont de ferro de la carretera de Terrassa i el Pont del Diable van ser volats per l'exèrcit republicà en retirada amb la intenció de dificultar l'avenç de les tropes franquistes. Aquestes ja havien arribat a Martorell

A la matinada del dia 24, la vila començà a ser ocupada per diverses unitats de les tropes "nacionals". La *V División de Navarra* va entrar per la carretera de Terrassa; la *IV División de Navarra* i la *Divisione Volontari "Littorio"*, per la carretera de Piera. Cap a les cinc de la tarda la resistència republicana havia desaparegut i els nacionals van creuar el Llobregat.

L'any 1990, a conseqüència de les obres de pavimentació de la plaça de la Vila, es va localitzar el refugi antiaeri i, atès el seu bon estat de conservació, es va decidir habilitar-ne l'accés per a la visita.

Del refugi antiaeri es conserven actualment uns 35 metres de llargada. Fa 1,20 metres d'amplada i entre 1,80 i 2 metres d'alçada per la part central, es troba a una profunditat màxima d'uns 8 metres i s'hi accedeix per 27 graons. Està excavat a l'argila, les seves parets es troben recobertes de maons rel·ligats amb petites dosis de ciment, la coberta és de volta de canó i el sòl de terra endurida.